

7.3.2. Sotsiaalne võrgustik

Sotsiaalne võrgustik hõlmab enda alla last ümbritseva laiema võrgustiku. Oluline on keskenduda sellele, kes kuuluvad last ümbritsevasse sotsiaalsesse võrgustikku, mis on nende roll ja mõju lapse heaolule. Esmatähtsad on lapse perekond, lähisugulased ja lähemad sõbrad, kuid sotsiaalsesse võrgustikku võivad kuuluda ka eakaaslased või kogukonnas elavad inimesed, kellel on mõju konkreetse lapse abivajadusele ja heaolule. Last toetav sotsiaalne võrgustik tugevdab lapse heaolu ja soodustab toimetulekut, kuid puuduv või konfliktne sotsiaalne võrgustik suurendab riski lapse kahjustamisele. Teatud olukordades võib eakaaslaste mõju olla vanemate mõjust suurem ning seda nii positiivsete kui negatiivsete käitumisviiside omaksvõtmisel.

Sotsiaalse võrgustiku alla kuuluvad ka spetsialistid, kes on lapse ja perega kokku puutunud ning kes omavad ülevaadet lapse ja pere toimetulekust ning on seda mõjutanud. Spetsialistidega seoses tuleb koguda informatsiooni kogukondlike ressursside ja teenuste kättesaadavuse kohta piirkonnas. Juurdepääs kogukonna ressurssidele hõlmab muuhulgas ka transpordivõimalusi, lahtiolekuaegade sobivust jms. Oluline on mõista perekonna valmisolekut kogukonna ressurssi kasutada, kuna see võib olla seotud sellega, kuidas perekond tajub enda staatust kogukonnas. Näiteks võivad lapsed või vanemad vältida avalikest üritustest osavõtmist või ametiasutuste poole pöördumist.

Sotsiaalse võrgustiku kaitse- ja riskitegureid aitavad selgitada välja järgnevad küsimused:

- Kes on lapse elus olulised isikud?
- Milline on lapse kokkupuude sugulaste, sõprade ja naabritega?
- Millised on lapse suhted vanematega ja kuidas laps neid hindab? Millised on suhted õdede-vendadega ja kuidas laps neid hindab? Millised on suhted eakaaslastega, lasteaia- ja koolikaaslastega?
- Mida laps arvab, millisena näevad teda teised (nt sõbrad, kaaslased, ka täiskasvanud)? Kuidas suhtuvad pereliikmed lapse sõpradesse?
- Kas laps saab ja soovib kutsuda sõpru koju?
- Kes pakuvad lapsele ja perele praktilist abi, kaitset ja tuge (nt lapse hoidmine)?
- Kas perekond on elanud pikemat aega samas piirkonnas? Missugused on perekonna suhted naabritega?
- Kas perekond osaleb kogukonna ettevõtmistes, üritustel? Kas tuntakse ühtekuuluvustunnet? Kas perekond tunneb end aktsepteerituna kogukonna poolt?
- Kas pereliikmed kuuluvad mõnda organisatsiooni või kogudusse?
- Kas lapsele ja perele on vajalik tugi ja abi kättesaadav (nt koolis, tervishoius)?
- Kust leiavad vanemad infot vaba aja veetmise ja abi saamise võimaluste kohta oma kodu lähedal?
- Kas vanemate ja spetsialistide või ametiasutuste vahel esineb last mõjutavaid konflikte? Kas vanemad väldivad kontakti spetsialistide või ametiasutustega?
- Kas piirkonnas on piisavalt kättesaadavad erinevad tervishoiu-, sotsiaal- ja haridusteenused (sh huviharidus ja sportimisvõimalused)?
- Millised on perekonna kogemused kokkupuudetest abistavate süsteemidega?
- Millist abi on saadud sotsiaalsüsteemist? Kas pere on jäänud saadud abiga rahule?

Tabel 15. Sotsiaalse võrgustiku peamised kaitse- ja riskitegurid

Kaitsetegurid	Riskitegurid
Last ümbritseb toetav sotsiaalne võrgustik. Sotsiaalne võrgustik toetab lapsevanemaks olemist ja lapse toimetulekut.	Mittetoimiv või puuduv sotsiaalne võrgustik. Esineb sotsiaalset isolatsiooni, mil puudub sotsiaalne kontroll ja toetus.
Peres esineb probleeme, kuid sotsiaalne võrgustik aitab tagada lapsevanemate toimetulekut ja lapse heaolu.	Peres esineb riske, mille tulemusena on last ümbritsev sotsiaalne võrgustik võtnud lapsevanemate rolli ja ülesanded enda kanda.

Kaitsetegurid	Riskitegurid
Lapsele on tagatud tema vajadustele vastav abi ja kaitse. Vajaminevad teenused on lapsele ja tema perele kättesaadavad.	Laps ei saa vajalikku tuge ja kaitset. Vajaminevad teenused ei ole lapsele ja tema perele kättesaadavad. Kogukonnas pakutavad teenused ei vasta lapse tegelikule vajadustele.
Kogukonnas on lapsel võimalusi sotsialiseerumiseks.	Lapsel ei ole kogukonnas võimalusi eakaaslaste, teiste toetavate täiskasvanute sotsialiseeruda.